చలువరాతి సమాధి

ఈశ్వరయ్యతో నా పరిచయం చాలా చిత్రంగా జరిగింది. ఆ పరిచయం జరిగినప్పుడు ఈ ఆరడుగుల ఎత్తు ఆకారం విల్లులా వంగలేదు. కండ్లు ఆనందనిలయాలు కాలేదు. ఆత్మీయత అరచేతిలోకి జారిపడి అరచేతిని ఒడిసి పట్టుకొని కరచాలనమై మిడిసిపడలేదు. పెదాలమీద చిరునవ్వుల పూలు పూయలేదు.

అయితే ఇద్దరి చూపులు మాత్రం ఒక్క క్షణం తీక్షణంగా పలకరించుకొన్నాయి మౌనభాషతో.

"ఒరే! ఇల్లు ఇల్లాలు అనువుగా కుదరడం మనిషి జీవితంలో ఒక గొప్ప వరం. ఇల్లాలా? అనువైనదే దొరికింది. ఇల్లొకటి కట్టించుకుంటున్నాను గదా? ఒక్క సారట్లా వచ్చి చూస్తే నీ ఇల్లు బంగారంగానూ, నా ఇల్లు బంగారమైపోదు లేరా!" అని ఒక మిత్రుడు నిష్ఠురాన్ని నిప్పులుగా మీద చల్లితే తట్టుకోలేకుండా చూడడానికి వెళ్ళాను.

ఈశ్వరయ్య ఒక తాపీపని మేస్త్రీ హోదాలో ఇల్లు కట్టిస్తున్నాడు. కూలీలు ఇంటి ముందు వైపు తూర్పు పడమరగా ప్రహరీ గోడ కట్టుతున్నారు. తెల్లని మల్లు పంచె అడ్డ కట్టు కట్టి

దాంతో పోటీపడే తెల్లచొక్కా తొడుక్కొని ఆగోడముందు నిలబడి చూపులను కూలీల చేతులకు తగిలించాడు. నేనూ అతనికి దగ్గర్లోనే నిలబడి ఆ గోడ మీద చూపు నిలిపాను. పదమటి తట్టు ఒక్క నూలు ముందుకు వచ్చినట్లుగా కనపడింది. ఆ మాటే అతనితో అన్నాను.

"వీల్లేదు" అన్నాడు నిర్లక్ష్యంగా.

"దేనికన్నా మంచిది. చూడండి" అన్నాను.

కూలీలలను పని నిలపమన్నాడు. దారం పట్టమన్నాడు. ఒకే ఒక్క నూలు వ్యత్యాసం ఉంది. అదో! అప్పుడే మా గెలుపు ఓటముల చూపులు ఒక్క క్షణం కలపలుక్కొన్నాయి.

ఇది జరిగి పది సంవత్సరాలకు పైబడింది. ఈ పది సంవత్సరాల్లో సిమెంటుతో కట్టిన కట్టడం నీళ్ళు పోసే కొలది బలపడినట్లు మా పరిచయం బలపడుతూ ఇప్పటికి అది ఒక విడదీయలేని ఆత్మీయతగా స్థిరపడింది.

అలా పరిచయమైన తర్వాత నేను తెలుసుకొనింది ఏమంటే?–

తెలివి ఒకడబ్బ సొత్తు కాదని అనడానికి చక్కని నిదర్శనం ఈశ్వరయ్య. ఆరడుగుల ఎత్తు. ఎత్తుకు తగిన అందం. అందానికి వన్నె తెచ్చే వినయం. ఈశ్వరయ్య అడగకనే అందిన వరాలు!

పుట్టింది దాదాపు నలభైఏండ్లకు ముందు తమిళనాడు రాష్ట్రానికి చెందిన తిరుపూర్‌లో. కురుకురుమీసం వచ్చే వరకు పెరిగిందీ అక్కడే. కొడుకును బాగా చదివించి పెద్ద ఉద్యోగస్థుడిని చేయాలన్న తల్లిదండ్రుల ఆశలకు పేదరికం తెరదించింది. దాని కోసరం ఏదో ఒక పని చేయాలి. తరాలుగా కుల వృత్తిగా అయ్యకు, అన్నకు సంక్రమించింది తాపీపని. ఆ పనే తానూ నేర్చుకొన్నాడు. పని తాపీగా చేతిలో ఉన్న వాడికి తిరుపూర్ అయినా ఒక్కటే. తిరుపతి అయినా ఒక్కటే అనుకొన్నాడు. తిరుపతి చేరుకొన్నాడు. ఈశ్వరన్ ఈశ్వరయ్యగా మారాడు. నెలలు తిరగకముందే మంచిపేరు సంపాదించుకొన్నాడు.

తనవృత్తిలో తననుమించిన వాడు లేడనిపించుకోవడమే అతని ప్రత్యేకత.

తిరుపతిలో మట్టి పలక కరిణె చేతపట్టి తాపీపని కూలీగా బతుకు తెరువుకు తెర తీసిన ఈశ్వరయ్య ఏండ్లు పూండ్లు గడవకముందే మట్టిచేతికి తగలకుండా పెద్దపెద్ద కట్టడాలు కట్టించే మేస్త్రీ స్థాయికి ఎదిగాడంటే అది అతని పనితనానికి నిదర్శనం.

"ఒక మంచి ఇల్లు కట్టించు కోవాలంటే అది ఈశ్వరయ్య చేతులమీద జరగాల్సిందే!" అని అనిపించుకోవడమంటే ఏ వృత్తికారుడికైనా కిరీటం పెట్టినట్లే కదా?

మట్టి ఇనుము ఇసుక జడ పదార్థాలు. ప్రాణంలేని వస్తువులకే ప్రాణ ప్రతిష్ఠ చేయగల నేర్పరి ఈశ్వరయ్య. ఆ పనిలో అచ్చు తప్పులు వెతికే కన్ను నాది. అందువల్ల ఈశ్వరయ్య కట్టిస్తున్న ఏ కట్టడం పనైనా జరుగుతున్నప్పుడు ఆ కట్టడాన్ని నాకు చూపించడం...మంచీ చెడ్డలు చర్చించుకోవడం– ఒక అలవాటుగా మారింది మా అభిరుచులు అతికిన కారణంగా.

ఆరోజు నేను ఆ ఆరంతస్తుల మేడ ముందు ఈశ్వరయ్యతో కలిసి నిలబడుకొన్న కారణం అదే!

అది కలిగిన వాడు కట్టించుకొంటున్న అపార్ట్‌మెంట్. ఏడాదికి పైగా పని జరుగుతూ ఉంది. ఒక్క కోటి రూపాయలకు పైగా ఖర్చవుతుందని అంచనా. ఈ ఏడాదిగా అప్పుడప్పుడు నేను ఈశ్వరయ్యను కలుసుకొంటూనే ఉన్నాను.

ఆరోజు పై అంతస్తులో ఇటుక కట్టడం జరుగుతూ ఉంది. దానికి దిగువ అంతస్థులో పూత పని.... దానికి దిగువ అంతస్థులో విద్యుత్ పరికరాలు అమర్చడం జరుగుతూ ఉంది. ఎవరి పని వాళ్ళు చకచకా చేసుకొని పోతుంటే అక్కడొక సంత జరిగిన సందడి. అయితే ఎంతమంది ఏయే పనిచేస్తున్నా ఒక్క వ్యక్తి మాత్రం తప్పని సరిగా నాచూపుల్లో పడేవాడు.

మనిషి అంత పొడుగూ కాదు. మరీ అంత పొట్టీ కాదు. దాదాపు డెబ్బై యేండ్లకు అటోయిటో కారణంగా తెల్లబడిన జుట్టు... నాలుగు మూరల తుండు గుడ్డ మొలకట్టు... అక్కడక్కడ చిరుగులుపడి మాసినచొక్కా... వంగీ వంగనట్లున్న ఆకారం... ఆ ఆకార మంతా ముడతలు...ఏ ముడతను తడిమినా కండ్లు చెమర్చే అనుభవాన్ని వెలగక్కుతుందేమో అన్న సందేహం!

ఆ మనిషి ఎవరి వైపు చూడడు. ఎవరినీ పలకరించడు. అయితే నిలిచిన చోట కాలు నిలవదు. అక్కడ జరుగుతున్న పనిని డేగ చూపులతో గమనిస్తూ తిరుగుతుంటాడు. ఎక్కడ ఎవరు ఏ చిన్న పొరపాటు చేసినా తనకు తానుగా సరిచేస్తాడే తప్ప ఎవరి మీద విరుచుక పడడు. కొత్త ఇల్లు కట్టించుకొంటున్నప్పుడు తప్పదన్నట్లు కొన్ని చిన్నచిన్న పొరపాట్లు చాలా సహజంగా జరుగుతుంటాయి. వాటిని పెద్దగా పట్టించుకోరు. కానీ ఆ పెద్దాయన అలా కాదు. సిమెంటు మూటలు ఖాళీ అవుతుంటాయి. ఖాళీ అయిన గోతాలను కూలీలు విసిరిసిరి పారేస్తుంటారు. అవి అడ్డదిడ్డంగా పడుతుంటాయి. వాటిని కొందరు తొక్కుతుంటారు. ఆ పెద్దాయన ఆ గోతాలను ఒక చోటికి చేరవేస్తాడు. బాగా విదిలిస్తాడు. మట్టసంగా మడిచి భద్రపరస్తాడు.

అది ఖాళీ గోతం అయినా దాని విలువ రెండు రూపాయలని అతనికి తెలుసు.

ట్రాక్టర్లో ఇటుకలు వస్తుంటాయి. వాటిని దింపేటప్పుడు కొన్ని విరిగిపోతుంటాయి. కూలీలు వాటిని నిర్లక్ష్యంగా ఎత్తి పారేస్తుంటారు. కానీ ఆ పెద్దాయన వాటన్నిటిని ఎత్తి ఒకచోట కుప్పపోస్తాడు.

ఇవేమీ లేనప్పుడు కట్టిన కట్టడానికి నీళ్ళు పట్టడమో... చిందరవందరగా పడి ఉన్న సామానులను అనువైన చోటికి చేర్చి సర్దిపెట్టడమో చేస్తుంటాడు.

ఆ వయసులో కూడా ఎప్పుడూ ఏదో ఒక పని చేసుకొంటున్న ఆ మనిషిని చూస్తే నాకు ఒక రకమైన జాలి. ఆ వయసుకు ఆ మాత్రం లేచి తిరగ్గలమా? అన్న సందేహం. అయితే నేనెప్పుడూ అతనిని పలకరించిన పాపాన పోలేదు. బహుశా ఆ ఇంటి యజమాని అతని వయసుకు తగిన గౌరవం ఇచ్చి ఉంటాడు. ఒక తరానికి నమ్మకానికి ముడి పెట్టి ఆ నమ్మకాన్ని జాగ్రత్తగా సొమ్ముచేసుకొంటున్నాడు. అందుకేనేమో వాచ్‌మెన్ ఉద్యోగం ఇచ్చి ఉంటాడు అని నాలో కలిగిన అభిప్రాయమేనేమో మా మధ్య దూరానికి కారణమై ఉంటుంది.

ఆరోజు నేను సుమారు పది గంటలప్పుడు ఈశ్వరయ్య వద్దకు వెళ్ళాను. మధ్యాహ్నం వరకు అక్కడే ఉన్నాను. తొందర్లోనే కట్టడం పని పూర్తి అవుతుంది. అయితే ముందు భాగాన్ని ఎలాతీర్చి దిద్దితే అందంగా ఉంటుందో ఇంజనీర్ ప్లాన్ సహాయంతో తర్జనభర్జనలు పడుతున్నాము. ఒంటి గంట అయింది. కూలీలు పని నిలిపారు. భోంచేయడానికి కాళ్ళూ, చేతులూ కడుక్కొంటున్నారు.

"ఈ పూటకు మనం కూడా ఏదైనా ఒక మంచి హోటల్లో కలిసి భోంచేద్దాం మామా!" అన్నాడు ఈశ్వరయ్య.

ఎప్పుడు ఈశ్వరయ్య 'మామా!' అని పిలిస్తే 'ఏఁవిరా అల్లుడా?' అని అన్నానో గుర్తులేదు కానీ- మా మామా అల్లుళ్ళ సంబంధం మాత్రం ఎన్ని అసూయలకు గురవుతున్నా మొగ్గ తొడిగి పుష్పించి సువాసనలు వెదజల్లుతూనే ఉంది.

ఈశ్వరయ్య మాటను కాదనలేని బలహీనత నాది. అందుకే- 'సరే! పదరా' అన్నాను.

బయలుదేరడం ఇద్దరే కదా అనుకొని నేనాతని స్కూటర్ పక్కన నిలబడ్డాను. అయితే ఈశ్వరయ్య ఆ పెద్దాయన్ను పిలిచాడు. తన స్కూటర్ ఎక్కమన్నాడు. నా అభిప్రాయం తారుమారవడంతో ఆలోచన. ఆ ఆలోచన మేస్త్రీలు వాచ్‌మెన్‌ను ఇలా మచ్చిక చేసుకోవడం తప్పదేమో? అన్న సందేహంగా మారి నా కన్నుల్లోకి ప్రాకి చూపై సూటిగా ఈశ్వరయ్య ముఖాన్ని తాకింది.

అతడి పెదాల మీద ఒక చిరునవ్వు రేఖామాత్రంగా విరిసి మాయమయింది.

నేను మారు మాట్లాడకుండా నా స్కూటర్ మీద బయలుదేరాను. రెండు స్కూటర్ల మీద ముగ్గురు. ముగ్గురు మూడు రకాలైన ఆలోచనల మధ్య పడి నలుగుతూ ఉంటే భౌతికపరమైన శక్తి స్కూటర్లమీద జాగ్రత్తగా పనిచేసింది. ఒక హోటల్లో కూర్చున్నాము. సర్వర్లు ఈశ్వరయ్య కనుసన్నల్లో మెలుగుతూంటే భోంచేస్తున్నాము. పెద్దాయన్ను ఆప్యాయంగా అడిగి అడిగి ఆయన కోరింది తెప్పిస్తున్నాడు ఈశ్వరయ్య. 'వీడు తెలివైన వాడే కాదు, మంచి లౌకికుడు కూడా!' అన్న అభిప్రాయాన్ని నేను అన్నంతో కలిపి నంజుకొంటున్నాను. తృప్తిగా తిన్నాము. ఈశ్వరయ్య బిల్లుచెల్లించాడు. ఆతర్వాత హోటల్‌ముందు స్కూటర్లప్రక్కన నిలబడుకొన్నాము.

ఆ పెద్దాయన మాత్రం మాకు కొంత దూరంలో నిలబడి బీడీ ముట్టించుకొన్నాడు. పసి పాప పాలపీకను లాగినట్లు బోసి పెదవులతో బీడీ లాగుతున్నాడు. ఎటో నిలిచిన అతని చూపులను పరామర్శిస్తూ పొగ పైకిలేస్తూ ఉంది.

"ఆ పెద్దాయన ఎవరనుకున్నావ్ మామా?"

పెద్దాయన మీది చూపు ఈశ్వరయ్య వైపు తిరిగింది.

"వాచ్‌మెన్ అనుకుంటా ఉండావ్ గదా?"

అడగడంలో నా అభిప్రాయాన్ని సవాలు చేస్తున్న ధ్వని. నా ముఖం ప్రశ్నార్థకానికి ప్రతిబింబమయింది. కనురెప్పల మధ్య దూరం తగ్గి చూపు పదునెక్కింది. ఈశ్వరయ్య పకపక నవ్వుతున్నాడు.

"ఎందుకలా నవ్వుతున్నావ్?"

"నేను వాచ్‌మెన్‌కు ఈ మాదిరి భోజనాలు పెట్టి కాఫీలిచ్చి మంచి చేసుకుంటా ఉండాను గదా?"

చదువులేని ఈమనిషి నాఅభిప్రాయాన్ని నాప్రవర్తనతో పసిగట్టాడా? లేదు. నా ముఖ కవళికల్లో చదివాడా? అని ఆలోచిస్తూ ఉంటే నా తల వాలిపోయింది.

"మామా! ఆయన నువ్వనుకుంటున్నట్టు వాచ్‌మెన్ కాదు. ఆ ఇంటి ఓనర్‌కి అబ్బ!'

నా తల చివుక్కున పైకిలేచింది.

దగ్గరైన కనురెప్పలు యథాస్థితికి చేరుకొని కదిలీ మెదలకుండా నిలబడ్డాయి.

"ఆ తలమీద ఉండాయే ఎంటికలు అవ్వి దుమ్ముకొట్టి తెల్లబడలేదు. వెనక శానా పెద్దకతే ఉంది. చెప్తాలే పద" అన్నాడు.

ఆ పూటకు మేము ముగ్గురు విడిపోయాము.

అయితే ఆ పెద్దాయన మాత్రం నాతోనే ఉన్నాడు. నాలోనే ఉన్నాడు- మట్టిలో పురుగు కూరుక పోయినట్లుగా నా మెదడులో దూరి.

కొడుకు కోట్లకు పడగెత్తాడు. అతడు కట్టిస్తున్న చలువరాతి మేడ వద్ద తండ్రి వాచ్‌మెన్.

కొడుకు కార్లల్లో... ఏసీ గదుల్లో..

తండ్రి కొడుకు కట్టిస్తున్న కట్టడంలో తానూ ఒక భాగమై...

ఒక కుక్కి మంచానికి పరిమితమై-

కొడుకు ఇస్త్రీ నలగని దుస్తుల్లో...తండ్రి మాసి చినిగిన పేలికల్లో !?

ఈ కాలంలో ఇది సహజమే. కాదు విడ్డూరం అనుకుంటే విడ్డూరమే. అక్కడ నా ఆలోచన తెగుతుంది. ఆ పెద్దాయనతో ముడిపడుతుంది.

కోటీశ్వరుడైన కొడుకు ఇంకా కోట్లకు పడగెత్తాలని ఈ పెద్దాయన తాపత్రయ పడుతున్నాడా? లేదు- అడ్డాల నాడు బిడ్డలే కాని గడ్డా లొస్తే కాదనడనికి ఇతడు దృష్టాంతమా? ఒకదాని వెంట మరొకటిగా ఆలోచనలు లోతుగా మెదడులో వేళ్ళూనుతూ. వెంట వెంటనే ఎండి నెర్రెలుచీలిన నేలమీద పడిన పైమబ్బు చినుకుల్లా ఆవిరైపోతూ!

రోజులు దొర్లిపోతున్నాయి.

నేను యథా ప్రకారం ఈశ్వరయ్యను కలుసుకొంటూనే ఉన్నాను. కలిసినపుడు తప్పనిసరిగా ఆ పెద్దాయన నా కంట పడతాడు. అయితే అతని మీద జాలి గాలికి కొట్టుకొని పోయింది. ఏదో అంటారే "పాచి పండ్లవాడు కూడబెడితే బంగారు పండ్లవాడు అనుభవించినట్లు" అని. ఇదీ అంతే అనుకొన్నాను. మనస్సు అలా సమాధాన పడినా ఆలోచించడం మాత్రం మానుకొన్నానా? లేదే. నామట్టుకు నాకు ఆస్థితి ఒకవిచిత్ర వస్తువై కూర్చొనింది.

కోటీశ్వరుడైన కొడుకు పెద్ద అపార్ట్‌మెంట్ కట్టిస్తున్నాడు. తండ్రి అక్కడ వాచ్‌మెన్ కన్నా హీనంగా పనిచేస్తున్నాడు. ఈశ్వరయ్య మేస్త్రీగా ఆ వాచ్‌మెన్ బాగోగులు చాలా జాగ్రత్తగా

గమనించుకొంటున్నాడు. అంటే– ఈ మానవ సంబంధాల్లో స్వార్థం పూసల్లో దారంలా దాగి ఉంది. ఈ స్వార్థమే మనుషుల్లో అనుబంధాలకు ఆత్మీయతలకు కారణం. ఆ స్వార్థమే లేకపోతే జీవితమే అర్థరహితం. అది ఆ పెద్దాయన కావచ్చు. అతని కొడుకు కావచ్చు. ఈశ్వరయ్యే కావచ్చు. దీనికి భిన్నంగా మాత్రం నడుచుకోలేరు. అయితే ఆ స్వార్థానికి మనిషి బానిస అయినప్పుడే వచ్చిన చిక్కంతా. అప్పుడది దొంగతనాలకు, దోపిడీలకు, చివరికి హత్యలకు కూడా దారితీస్తుంది.

ఇలా ఆలోచిస్తూ ఆలోచిస్తూ ఆ రాత్రి నిద్ర పట్టే సరికి చాలా ఆలస్యమయింది. ఎంత ఆలస్యంగా పడుకొన్నా వేకువ జామున్నే నిద్ర లేవడం అలవాటు. అలవాటు మేరకే మెలకువ వచ్చింది. అయితే పడక బద్ధకం దుప్పటిని జాగ్రత్తగా ఒళ్ళంతా కప్పి నాతో దూబూచులాడుతూ ఉంది.

అంతవరకు నిశ్శబ్దాన్ని మోస్తూ నిద్రపోయిన రోడ్లు ఉలిక్కి పడినట్టు మేలుకొన్నాయి. రకరకాల అరుపులు, ఆర్భాటాలతో జనానికి మేలుకొలుపులు పాడుతున్నాయి. వీటన్నిటినీ వెనక్కు నెట్టి మాయింటి కాలింగ్ బెల్ మోత!...

ఆ వేళప్పుడు కాలింగ్ బెల్ మోగడమంటే తప్పని సరిగా అది పాలవాడి పనిగానే ఉంటుంది. 'ఆ పనితో నీకు సంబంధం లేదు. ఉన్నా పురుషాధిక్యం అడ్డుపడుతుంది. అడ్డచాకిరీ చేయడానికి ఇంట్లో ఆడదొకటి ఉంది గదా!' అని పడక అంత వరకు అనుభవానికి తెచ్చుకొన్న మధుర స్మృతులను చెవిలో గుసగుసలాడుతూ ఉంది. దానికి తెరవేస్తున్నట్లుగా మా ఆవిడ "ఏఁవండీ!.. ఏఁవండీ!" అని అరిచింది.

"చెప్పండి!" అని పడక మీద పడుకొనే దీర్ఘం తీశాను కూరగాయల మార్కెట్ లిస్ట్ చేతి కివ్వడానికేమో అనుకొని.

"ఈశ్వరయ్య..."

ఆమె నోట్లో మాట నోట్లో ఉండగానే ఎగిరిపడి పైకిలేచాను. ఈశ్వరయ్య సాధారణంగా రాడు. అందులో ఆ వేళప్పుడు రావడమంటే?– అడ్డ పంచ మొలకు చుట్టుకొంటూ ఒక్క అడుగులో ఇంటి వాకిట్లో పడ్డాను.

నన్ను చూస్తానే ఈశ్వరయ్య నన్ను కావలించుకొని బోరుమన్నాడు.

సముద్రం మోకాటిలోతు అని అనుకునే ధైర్యశాలి ఈశ్వరయ్య !

'చేతిలో పని ఉంది. ఆ పనికి డబ్బుకు సంబంధం ఉంది. జీవితం డబ్బుతో ముడిపడి ఉంది. అలాంటప్పుడు జీవితాన్ని అరచేతుల్లో పుష్పించుకోలేమా?– అన్న ధీమాతో బతికే ఈశ్వరయ్య !

అందంగా నవ్వుతూ మనిషిని సునాయాసంగా ఆకట్టుకొనే ఈశ్వరయ్య!

నన్ను కావలించుకొని పసిబిడ్డ కంటే అధ్వాన్నంగా ఏడుస్తున్నాడు. కారణం ఊహించలేను. అడగలేను. ఎలా సముదాయించాలి మరి?–

నా పరిస్థితి అర్థం చేసుకొన్నట్లుగా ఈశ్వరయ్య తల పైకెత్తాడు. ఎంత సేపటి నుండి ఏడుస్తున్నాడో. కండ్లు చింత నిప్పుల్లా ఉన్నాయి. కన్నీళ్ళు చెంపల మీద జారి ముత్యాల్లా మారి భుజాల మీద పడుతున్నాయి. జాలి చూపుల ముండ్లు గుండెలను గుచ్చుకొంటున్నాయి. భరించలేని చూపు నేల చూపుగా మారడానికి యత్నిస్తూ ఉంటే-

"పెద్దాయన పాయ గద మామా!" అన్నాడు. ఎగదన్ను కొస్తున్న ఏడుపును బలవంతంగా దిగమింగుకొంటూ.

ఊహించలేని వార్తతో నేను ఉలిక్కిపడ్డాను.

అలాంటి సమయాల్లో ఎలాంటి వెర్రివాడికైనా అందునా ఈ దేశంలో వద్దన్నా వేదాంతం పుట్టుకొస్తుంది. అయితే నేనా పని చేయలేదు. ఈశ్వరయ్యను ఇంట్లోకి పిలిచి కూర్చోమన్నాను. వాడు నా మాట వినలేదు. గబగబ దోసెడు నీళ్ళతో నిద్ర మత్తు వదలించుకొన్నాను. గుడ్డలు మార్చుకున్నాను. 'పదరా!' అన్నాను.

'ఏందో కార్యానికని పల్లెకు పొయ్‌నాడంట. అణ్ణుంచి అట్నే పుణ్ణాత్ముడు చెప్పి చెందకుండా పాయగద మామా!'

"పోవడం, ఉండడం మన చేతుల్లో లేదు. నూకలు చెల్లిపోతే ఎవడైనా పోవాల్సిందే. ఆలోచించాల్సింది అది గాదు. ఇప్పుడు మనం చెయ్యాల్సిన పని."

ఆ మాటతో ఈశ్వరయ్య స్కూటర్ ఎక్కాడు. నేను వెనక కూర్చున్నాను. రెండు మూడు చోట్ల అతని అజమాయిషీతో పనులు జరుగుతున్నాయి. ఆ పనులన్నింటిని ఆపేయమన్నాడు పెద్దాయన స్మృతికి గౌరవార్థంగా.

నా ఊహ కందని ప్రవర్తన. ఆ ప్రవర్తన సంస్కారంతో ముడిపడి ఉంది. చదువుతోనే మనిషి సంస్కారవంతుడవుతున్నాడా? లేదు. దానికీ, జన్మజన్మాలకు ఏమైనా సంబంధా లున్నాయా? లేకుంటే ఈశ్వరయ్యకు ఇంత సంస్కారం ఎలా అబ్బింది? అని నాలో నేను ఆలోచించుకొంటూ ఉంటే ఈశ్వరయ్య పూల మార్కెట్టులో రెండు పూల మాలలు కొన్నాడు. నా చేతికిచ్చాడు.

పెద్దాయనకు శ్రద్ధాంజలి ఘటించడానికి మే మా పల్లెకు బయలుదేరాము. ఈశ్వరయ్య తపన స్కూటర్ వేగంలో కనిపిస్తూ ఉంది. నా గుండెలు అరిచేతుల్లోకి వస్తున్నాయి. అయినా గొంతు పెగల్లేదు.

తిరుపతికి ఆ పల్లెకు మధ్య దూరం పది పన్నెండు కిలోమీటర్లు. ఈ మధ్యలోనే స్వర్ణముఖి నది. ఆ పల్లెకు పోవాలంటే స్వర్ణముఖిని దాటాలి. ఏండ్లు పూండ్లుగా రాయలసీమ అనావృష్టికి గురై కరువు కాటకాలను అనుభవించింది. ఆకలి చావులను చవి చూసింది. ఈ మధ్య అతివృష్టితో వరదల బీభత్సం సీమకే ఒక కొత్త అనుభవం. స్వర్ణముఖి నడుముల్లోతు పారింది. నా జీవితంలో నేను చూడలేదు. ఆ ప్రవాహం ఇపుడు మోకాళ్ళ కిందికి తగ్గింది. అయినా దాని ఉరవళ్ళు పరవళ్ళు నా తరానికే కొత్తంటే ఈ తరానికి మరీ కొత్త. అందుకే ముసలీ

ముతక చిన్నా పెద్ద ఇరుగట్ల మీద నిలబడి అది ఒక చోద్యంగా చూస్తున్నారు. ఎర్రటి నీళ్ళు తెల్లని నురగలు గక్కుతూ కంటపడితే కబళించాలన్న రాక్షసత్వానికి మారుపేరుగా పొంగుతూ పొరలుతూ ముందుకు దుసుకొనిపోతున్నాయి– పెద్దాయన జ్ఞాపకాలను మింగేసి.

స్కూటర్ తోసుకొంటూ ఆ నదిని దాటుతూ మేమిద్దరం!

అవతలి గట్టు చేరే సరికి దాదాపుగా నా పాంట్ అంతా తడిసింది. ఎంత ఎగ్గట్టుకొన్నా ఈశ్వరయ్య పంచ ముద్దముద్దయింది. మోకాళ్ళ లోతు నీళ్ళల్లో తడిసిన స్కూటర్ కదలనంటూ మొరాయించింది. ఆ నీళ్ళన్నీ వాడిగి తడి ఆరితే కాని అది కదిలేటట్టు లేదు. అంత వరకు తప్పని సరిగా మేము అక్కడ నిలబడాల్సిందే.

ఆ సమయాన్నికూడా వృధా చెయ్యకూడదనుకొన్నాడేమో ఈశ్వరయ్య.

"మామా! పెద్దాయన ఆ కుటుంబంకోసరం పడినపాట్లు బతుకంతా చేసిన చాకిరి మాటల్తో చెప్పలేము మామా!" అన్నాడు ఎటో చూస్తూ.

"చచ్చినవాడి కండ్లు చారెడేసి!" అని నాలుక దాకా వచ్చి ఆగిపోయింది.

"పెద్దాయన మంచి వయసు మిందున్నాడు. అందరు లేదర బిడ్డలే. అప్పుడు ఆ ఇంటామె చెయ్యొదిలి దాటుకునేసింది. ఆ లేదరబిడ్డలకు తల్లీదండ్రి తానే అయ్నాడు. విధిగా చెయ్‌గాల్చు కున్నాడు. పెంచినాడు. పెద్ద జేసినాడు. చదివించినాడు. అందురికీ పెండ్లిండ్లు చేసినాడు. ఇదెంతా ఎట్లా సాద్దె పడిందంటే?– ఒక్క సేద్దింతోనే. అదే గదా కులవృత్తి. రెక్కలు ముక్కలు జేసుకుంటే బిడ్డలు చేతికెదిగినారు. వాళ్ళు సేద్దింజేసేది మావల్ల కానేగాదు. యాపారాలు చేసుకుంటామంటే ఆ యాపారాలకు పెట్టుబళ్ళు సమకూర్చాడు. ఇన్నిజేసి సంసారాన్ని ఈడిదాకా ఈడ్చుకోనొచ్చినాడు– మంచి వయసులో తనసుఖాల కన్నిటికి నీళ్ళొదిలి. దీన్ని గుర్తించక పోతే పోనీ. కనీసం మనిసిగా అయినా గౌరవించలేదే?– అదేగద మామా నాబాద."

పెద్దాయన మీద అభిమానం కొద్దీ మాట్లాడుతున్నాడా ఈశ్వరయ్య. లేకుంటే తన కుటుంబం కోసరం ఇంత త్యాగం చేసిన వ్యక్తి ఇంతనిర్లక్ష్యానికి గురవడానికి కారణం? అదే ఆలోచిస్తున్నాను మూడో మనిషిగా.

"మామా! మనిసికి యాళకంత తిండి పెట్టకపోవచ్చు. ఒంటినిండా కట్టుకుండే దానికి గుడ్డ లేకుండా పోవచ్చు. తిట్టొచ్చు. కొట్టొచ్చు. ఇంకేమైనా చెయ్యచ్చు. కానీ మనిసిని నిర్లచ్చం చేస్తే మాత్రం తట్టుకునేది శానా కష్టం. ఒకనాడు పెద్దాయన్ను చూసేదానికి వాళ్ళయింటికి పొయ్‌నా. ఒక చిన్న రూంలో చింకి చాప మీద కూసోనున్నాడు. గదంతా చీకటి. ఆ చీకట్లో దోమలు. 'ఏందయ్యా ఈ చీకట్లో?' అన్నాను.

పెద్దాయన యాదాంతిలా నవ్వినాడు. నేను రెప్పార్పకుండా ఆయనకల్లా చూస్తా ఉంటే–

"నీ మొకాన అంత తిండి గొట్టేదే దండగ. ఇంక నీ బతుక్కు ఎల్తురు గూడానా. అదొక కరంటు చార్జీ దండగ అని అన్నారయ్యా సాగినోళ్ళు."

ఆ మాటంటూ ఈశ్వరయ్య బోరుమన్నాడు.

ఓదార్చడానికి నా వద్ద మాటలు లేవు.

"మామా! అది తండ్రే కావచ్చు. డబ్బేకావచ్చు. చేతిలో ఉన్నప్పుడు వాటి విలువ తెల్దు. అతడికి తండ్రి ఉండాడు. ఆ తండ్రి విలువ తెల్దు. నాకు లేదు. మామా! పెద్దాయనలో నా తండ్రిని చూసుకున్నాను. అడిగినప్పుడంతా అడిగినంత డబ్బిచ్చినాను. అది ఏడెనిమిది వేలకు ఏమాత్రం తక్కువ ఉండదు."

"అవును ఈశ్వరా! అంత పెద్ద మొత్తం ఆ పెద్దాయనకు ఎందుకు కావాల్సి వచ్చింది?"

"నువ్వడగతావని నాకు తెలుసు మామా. నువ్వేగాదు ఎవుడైనా అడగాల్సిన మాటే. పెద్దాయన పెండ్లాన్ని ప్రాణానికి ప్రాణంగా చూసుకున్నాడు. నెల్లో ఒక దినం, ఆమె పొయ్యేన దినాన పదిమందికి అంత అన్నం పెట్టాలనుకున్నాడు. కొడుకుల్తో అన్నాడు. 'అంత గొప్ప గొప్ప పన్లు చేసే దానికి మాతావన ముల్లెలు మురగడంలేదంటూ వాళ్ళు ఈడెగిరి ఆడపన్నారు. ఆయన మునాస ఎందుకు పోవాలనుకోని ఆ పని నేను చేసినాను మామా!" అంటూ స్కూటర్ స్టార్ట్ చేశాడు.

ఈశ్వరయ్యకు పేరుండవచ్చు. కానీ పేదవాడే. పేదవాడికి ఏడెనిమిది వేలంటే పెద్ద మొత్తమే. అంతపెద్ద మొత్తం ఇచ్చాడంటే వాళ్ళు నమ్మకపోవచ్చు. పైగా "మీ రిద్దురూ కల్సుకోని ఏంవేంవి చేసినారో ఏంపాడో? లేకుంటే అన్ని దుడ్లు ఆయనకెందుకిస్తావ్? అని ఎదురు తిరగతారేమో? ఇచ్చిన డబ్బు తిరిగి వస్తుందో రాదో?" అని ఈశ్వరయ్య బాధపడుతున్నాడా? అని అతని వెనక కూర్చొని నేను ఆలోచిస్తున్నాను- అతని బాధను డబ్బుతో ముడిపెట్టి.

నిముషాల్లో ఊరు చేరుకొన్నాము. ఊరు బరువుగా నిట్టూరుస్తూ ఉంది. మోయలేని బరువును మోస్తున్నట్లుగా ప్రతి మనిషి తల వాలిపోయింది. ఎవరో వెంటపడి తరుముతున్నట్లు కొందరు హడావిడిగా అటుయిటు ఉరుకుతున్నారు.

నిన్న మొన్నటి వరకు అది ఒక బాధ్యతగానో... కొడుకుతో బంధంగానో క్షణం తీరిక లేకుండా ప్రాకులాడిన కాయం ఇప్పుడా ఇంటి వరండాలో కదల్లేని కట్టెలా పడి ఉంది. ఆ కట్టెను పూలమాలలతో ముంచెత్తారు. చుట్టూ కూర్చొని పాడి పాడి ఏడుస్తున్నారు. పైనబడి ఏడుస్తున్నారు. ఆ ఊళ్ళో తిన్నెలన్నీ కన్నీటి వాగు లనిపిస్తున్నాయి!

ఈ మనుషులు ఎంత నయవంచకులు? ఎంత చక్కగా నాటకమాడుతున్నారు. ఆ కట్టె కదులుతున్నప్పుడు కడుపు చూసి వేళకంత తిండి పెట్టలేని చేతులే తలలు బాదుకొంటున్నాయి ఆ చేతులతోనే! ఆ చేతులతోనే శవయాత్రకు ఒక ట్రాక్టర్‌ను పూలతేరులా సింగారిస్తున్నారు. ఆ తంతు గమనిస్తుంటే బతికున్నపుడు గొంతులో అన్ని పాలు పోయకుండా చచ్చిన తర్వాత గోదానం చేసినట్లుంది.

ఏడుపులు పెడబొబ్బల మధ్య ఆ శవాన్ని తెచ్చి పాడె మీద పెట్టారు. పూజలు చేశారు. బతికున్నపుడు పెట్టలేని కూడు శవానికి 'పిండాకూడు'గా మారింది. ఆ పాడెను వీధి మొగదలవరకు మోసి తెచ్చి పూలతేరుమీద పెట్టారు.

తేరు కదిలింది. వెంట శవయాత్రకు బయలుదేరిన జనం!

అది శవయాత్రని డప్పులు...పటాసులు పోటీలు పడి అరుస్తున్నాయి. స్మశానాన్ని చేరుకోక ముందే వైరాగ్యం భజన గీతాల ఆలాపనగా మారి గుండె గుండెను తాకుతూ ఉంది. వెనక ఏడుపులు తోడుగా వస్తున్నాయి. అట్టహాసంగా ఊరేగుతున్న కట్టె మరి కొంత సేపటికి మట్టి మరుగులో... మరి కొంత కాలానికి మనిషి మరుపుల్లో. ఇది తెలిసిన సత్యమే. అయితే మనిషి ఈ లౌకికపరమైన లంపటాల్లో తగులుకొని ఆరాట పోరాటాల మధ్య నలగడం ఎంతో చిత్రంగా ఉంది.

దారి పొడుగునా చల్లుతున్న పూలతో పోటీపడుతూ నా ఆలోచనలు. అవి జనం-పాదాల కింద పడి నలుగుతున్నాయి- మానవ సంబంధాలను హేళన చేస్తూ!

శవయాత్ర స్మశాన వాటికను చేరింది. అప్పటికే అక్కడ ఆరడుగుల పొడవు... మొల్లోతు గుంత ఎదురుచూస్తూ ఉంది- ఈ మనుషుల గుండె లోతులను సవాలుచేస్తూ! పూల తేరు మీద నుంచి కిందికి దిగిన శవం ఆ గుంతకు మూడు సార్లు ప్రదక్షిణ చేసింది- నలుగురి చేతుల మోపున. పూజాపునస్కారాలు అందుకొనింది. ఏ రోజూ పిడికెడు మెతుకులను ఆ నోటికి అప్యాయంగా అందించలేని చేతులే ఆ రోజు మాత్రం పోటీలు పడ్తూ చేటలో పిడికెడు బియ్యాన్ని జవురుకొని శ్రద్ధగా అశవం నోట్లో వేస్తున్నాయి- నూకలు చెల్లు వేసినట్లుగా. ఈ తతంగానికంతా అతీతంగా పాడె మీద కట్టె. గుంతలో ఉప్పూ, పప్పూ పోశారు. నవనవ లాడుతున్న అరిటాకులను పరిచారు. శవాన్ని గుంతలోకి దింపబోతున్నారు.

"మొలతాడు తెంపేసినారా?" ఎవరిదో అరుపు. హూఁ! మనిషి వచ్చేటపుడు వెంట తెచ్చుకోని నూలు పోచనైనా వెంట తీసుకొని పోవడానికి తగదా? నలుగురు నాలుగు పిడికెళ్ళ మట్టి వేస్తే వాళ్ళతో కలిసి మేమూ.

పెట్టినదీపం పెట్టిన చోటే ఆరిపోయినట్లు పెద్దాయన పుట్టినచోటే మట్టిలో కలిసి పోయాడు. ఆడంబరాల మధ్య అతి సహజంగా!

* * * * *

"వాళ్ళు నన్ను పిలిపించినారు మామా!"

పెద్దాయనకు కర్మక్రియలు జరిగిన తర్వాత ఒక రోజు ఈశ్వరయ్య నాతో అన్నాడు.

"ఎవరు?"

"పెద్దాయన కొడుకులు... కూతుళ్ళూ... అల్లుళ్ళూ..."

"ఆఁ! పిలిపించి.."

"పెద్దాయనకు 'నువ్వెంత దబ్బిచ్చింది?' అని అడిగారు."

"నువ్వేం చెప్పావు?"

"ఆ కత మీకెందు కన్నాను."

"దానికి వాళ్ళేమన్నారు?"

"పెద్దోళ్ళు గదా? పేదోళ్ళ ఋణాన పొయ్యేదెందుకని వాపాయ్‌నారు. అందుకే నేను పెద్దాయనకు అప్పియ్యలేదు. తీర్చమని మిమ్మల్నడగలేదు. ఇచ్చినట్టు నేనెవుర్తో గూడా

చెప్పుకోలేదు. అని తెగేసి చెప్తి. అయితే వాళ్ళు మాత్రం "నువ్వు తీసుకోవాల్సిందే. రాజస్తాన్ నుంచి చలవ రాయి తెప్పిస్తాం. ఈ ఇలాకాలో దివిటీ పెట్టి ఎతికినా అట్టా మాదిర ఇంకొకటి ఉండకుండా నువ్వు పెద్దాయన సమాధి కట్టాల్సిందే!" అంటా మొండికి కూసుండ్రి. నేను దబ్బిచ్చింది మీకూ, నాకూ సంబంధించిన యవ్వారం కాదు. అదేందో ఇచ్చినోడు. తీసుకున్నోడు తేల్సుకోవాల్సిన కత. ఇంక సమాధి కట్టేదంటారా? అది నా వల్ల గాదు" అని లేచి వచ్చేస్తి. నువ్వు చెప్పు మామా నేను చేసిన పని..."

"అక్షరాలా మంచిది కాదు. ఎందుకంటే నువ్వు పెద్దాయనకు దబ్బులిచ్చింది నిజం. పాతికో పరకో ఇచ్చి వేలని అబద్ధం చెప్పడం లేదు. అదీనిజం. వడ్డీలతో చెల్లించమని అడగలేదు. వాళ్ళకేం? ఉన్నోళ్ళు. తండ్రి చేసిన ఋణాన్ని కొడుకులుగా తీర్చాల్సిందే!"

ఈశ్వరయ్య తల వాలిపోయింది. నా మాటలు తలకెక్కా యనుకుంటే కొన్ని క్షణాల మౌనం తర్వాత తలపైకెత్తాడు.

"మామా! బతుకునే ఒక సవాలుగా తీసుకోని ఒక్కొక్క చెమట బొట్టును బిడ్డల కోసరం దారపోసిన మనిసి పెద్దాయన. ఆ మహన్నబావుడికి వేళకింత తిండి కట్టుకునే దానికంత గుడ్డ ఇచ్చే దానికి నోచుకోని నీచులు వాళ్ళు. వాళ్ళిప్పుడు అప్పు తీరస్తామంటా ఉండారు. ఎందుకు? లోకం మెప్పుకోసరం. కానీ లోలోపల ఏమనుకుంటారు? 'ఈ ముసిలినాకొడుకు చచ్చిపాయ్ గూడా మామింద ఇంత అప్పు పెట్టి పొయ్ నాడనుకోరా?– ఈ నింద పెద్దాయన మింద మోపమంటావా?"

అంత గొప్ప అవగాహన ముందు ఈ వామనుడి తల వాలిపోయింది. కింద పడినా పై చెయ్యి నా దనిపించుకోవాలని!

"పోనీ! పెద్దాయన జ్ఞాపకార్థం ఒక సమాధి..."

నా మాట నా నోట్లో ఉండగానే–

"పెద్దాయనకు నా గుండెల్లో గుడి కట్టుకున్నాను. ఈ చేతుల్తో సమాధి కట్టి ఆ గుంత మింద కాదు. పెద్దాయన గుండెల మింద బరువు పెట్టమంటావా?" అంటూ బొరోమన్నాడు మనిషి అల్పత్వం మీద స్వార్థం మీద సమాధి కట్టిన ఈశ్వరయ్య.

దేవుడు మనిషిని సృష్టిస్తాడు తన ఛాయగా. అంటే దేవుడే మనిషి. ఆ మనిషి డబ్బుకు దాసోహమంటే రాక్షసుడు. కాకుంటే దేవుడు. ప్రతిఫలాన్ని కోరని దేవుడు ఈశ్వరయ్య. అతడి హృదయ వైశాల్యాన్ని నైర్మల్యాన్ని కడదాక లోకువ చేసి ఆలోచించిన నేను కేవలం మనిషిని! అందుకే–

ఆ దేవుడికి చేతులెత్తి నమస్కరించే అర్హత కూడా నాకు లేదు! ●

ఆంధ్రప్రభ
(30, జూన్ 1997)